

DOCUMENTA

58.

LA VIDA PARROQUIAL A SANT JOAN

(Sermó predicat pel Rd. P. Andreu de Palma de Mallorca, O. F. M. Cap, dia 16 de gener de 1938, a l'Església parroquial)

Tempus destruendi... et tempus aedificandi. (Eccles., III, 3).

Reverends sacerdots;

Caríssims germans en Crist:

Déu, l'Altíssim, Omnipotent, envià providencialment, durant l'Edat Mitjana, un apòstol extraordinari, l'*alter Christus*, per reformar la societat corrompuda d'aquell temps. Francesc d'Assís sentí la veu de l'Amat que li deia: «*Ves, Francesc, i reedifica la meua Església que s'esbuca*». El servidor Francesc, agafant el sentit literal de les paraules del diví Mestre, a través del Sant Crist bisantí de Sant Damià, començà personalment la reedificació de les petites esglésies d'Assís: la Porciúncula, Sant Damià i Sant Jordi. La comanda de Jesús se referia, però, a la consolidació de l'Església militant i a la reforma de la societat italiana medieval, completament caiguda en mig de la foscor del paganisme domiuant. Anava Sant Francesc, el seràfic Pare, pels carrers de la vila nadiua, cridant i convidant als pacífics habitants: «*Qui me doni una pedra, jo li promet un trono en el Regne del Cel... Qui me doni dues pedres, tres pedres, jo li promet dos tronos, tres tronos en el Regne del Cel*». Començà el bon servidor de Crist la seva magna obra, anant a la reforma o restauració dels temples materials, com a símbol de la gran restauració que havia de realitzar més tard del Temple moral de la societat religiosa en plena ruïna.

Diu el seràfic doctor Sant Bonaventura que els temples, en la seva construcció, responen a una triple finalitat: *ad orandum*, per fer oració; *ad docendum*, per instruir, i *ad reficiendum*, per refrigerar les ànimes. Digué Jesu-

crist: *Domus mea domus orationis vocabitur*; «la meua casa serà anomenada casa d'oració». Per això l'església és la casa de Déu i la porta del Cel. Digué Jesucrist: *Ego sum veritas, Venite ad me et ego docebo vos*; «Jo som la veritat. Veniu a Mi i jo us adocrinaré». Digué, també, Jesucrist: *Ego sum vita. Ego sum panis vivus qui de caelo descendí. Venite ad Me et Ego reficiam Vos*; «Jo som la vida. Jo som el pa viu que baixà del Cel. Veniu a Mi i Jo seré el vostre refrigeri».

A l'entorn d'aquesta triple finalitat, a la qual responen les esglésies cristianes, s'ha vist sempre com s'anava desenvolupant la vida parroquial a tots els pobles.

La vida parroquial és la constant col·laboració del poble fidel a l'obra del Sacerdoti. Vida parroquial vol dir: cooperació, constant, baix de diferents aspectes, a totes les activitats de l'Església dirigent, iniciades i realitzades dins cada Bisbat, dins cada Arxiprestat i dins cada parròquia.

La vida parroquial és poc coneguda i molt poc estimada. Ella és l'origen de tot historial viscut i escrit a través de les centúries. Car és, a l'entorn de l'església parroquial del poble, que dona voltes, sens mai parar, la història civil, política i cultural de tota vila i ciutat. Que ben cert és que no és possible separar la vida de l'homo, des del bressol fins a la sepultura, de la vida parroquial:—Baptisme, confirmació, penitència, eucaristia, matrimoni, viàtic, enterrament, funerals,—i que sota la seva influència apareix l'agricultura, les indústries, el comerç, la cultura, etc.

Vetaquí, caríssims germans, per què m'ha semblat oportú parlar-vos avui, a manera de sermó històric, del tema tan interessant de la *vida parroquial a Sant Joan*, donant una mirada retrospectiva envers el vostre gloriós passat, per tal que també el vostre present i el vostre esdevenidor no desdiguin gens de les memorables tradicions d'aquells avantpassats vostres, que us han precedit amb el signe de la fe i dormen el so de la pau.

Implorem els auxilis de la Divina Gràcia posant per missatgera celestial la Verge de Consolació: *Ave Maria*.

Reverèndes sacerdots;

Caríssims germans:

La Reconquesta de Mallorca, l'any 1229, tornà a posar en vida l'antic floreixement religiós en la nostra Roqueta, esmorteït durant la invasió mahometana. La diada del 31 de desembre (festa solemnia de Sant Silvestre i de Santa Coloma) marcà la fita més gloriosa dins la nostra història.

L'any 1232 tenia lloc el definitiu *repartiment de l'illa de Mallorca* entre els benemèrits magnats i altres fidelíssims seguidors del Monarca aragonès Jaume I. Mallorca, en temps dels moros, es trobava dividida en vuit districtes: Pollensa, Petra, Artà, Sineu, Montuiri, Inca, Ciutat i la Muntanya.

Dins el districte de Sineu es feren de 58 a 59 repartiments, tocant entre aquestes pertencències, a Pere de Palau, la possessió de quatre joves anomenada el *Rafal Alhamar*, que en moro (aràbic) vol dir: Es Rafal Roig. En aquell lloc, és tradició constant, va edificar-se la vila de Sant Joan.

Un primitiu nucli de cases, més o menys urbanitzat, donà motiu a una divisió de parròquies. I és en l'any 1298, quan Don Ponç Jardí tercer Bisbe de Mallorca, dia 4 d'octubre, declarava independent de la parròquia de Sineu la novella parròquia de Sant Joan; així, fa ja 640 anys que disposau de pila baptismal i d'administració de tots els altres sagraments a casa vostra, en aquest poble que ha vist néixer, a través de set centúries, un estol de fills il·lustres, entre ells el Vble. P. Lluís Jaume, màrtir de Jesucrist i glòria autèntica de l'Ordre Franciscana.

Jaume II, rei de Mallorca, l'any 1300 fundà un bon nombre de pobles per a major difusió del seu Reialme i per al més perfecte acreixement de la *vida parroquial*: Algaida, Lluchmajor, Porreres, Felanitx, Campos, Santanyí, Sant Joan de Sineu, Sa Pobla, Manacor, Binisalem i Selva. D'això es pot deduir que la vida municipal independent, a Sant Joan, començà en el referit any, i du, des de llavors, 638 anys de vida cívica i d'història profana.

També és tradició que Dona Joana de La Bastida donà els solars per a localitzar la nova urbanització ordenada, i que d'aquí li ve el nom patronímic a la parròquia i a la vila. Sant

Joan de Sineu era el nom antic, segons se pot veure en els registres més vells dels protocols notariais i llibres de Cúria i de la Cort, i en la mateixa Acta de divisió de les parròquies.

Sant Joan visqué, durant algun temps, baix de la jurisdicció d'una Senyoria temporal. El noble Arias Ferrándiz tenia la Baronia de Sant Joan i la de Petra, que havia canviat, en 1322, al Rei Sanxo de Mallorca que les posseïa, per la Baronia i senyoria jurisdiccional de Bunyoles. En Ferrándiz era un gran amic del Rei. Sembla, però, que l'any 1343, el municipi tornava a la Corona, car veiem com la Universitat de Sant Joan ordenava síndics Domingo Bauçà, Arnau Perató, Andreu Tarrassa i Pere Roig, per a prestar Jurament i Obediència a Pere IV d'Aragó, usurpador del Regne de Mallorca.

Mentres tant, però, s'anava consolidant la vida municipal, començava a florir la vida parroquial de Sant Joan.

Els documentals del segle XVI donen notícies i referències de l'església més vella o primitiva, on ara s'aixeca el Santuari de Consolació.

La segona església parroquial i primera edificada en el mateix solar on està edificada l'actual, la trobam detallada en les visites pastorals de 1511 a 1583. A més de l'altar major, hi havia les capelles de Corpus Christi, de les Ànimes i de Sant Cristòfol, a la part de l'Evangeli; i les capelles del Roser, de Santa Anna, de l'Assumpció de la Verge i de Sant Antoni, a la part de l'Epístola.¹

¹ La Capella de «Corpus Christi» era la que avui correspon a l'altar del «Sant Nom de Jesús».

En la Visita de 1600 ve registrada: Capella de la «Circumcisió».

La Capella de las «Ànimes» citada en la Visita de 1568, ha perseverat.

La Capella de Sant Cristòfol corresponia a la que avui és del Sagrat Cor. Ve citada en las Visites de 1568. L'any 1627 tenia establerta Confraria. La Capella del Sagrat Cor data de 1890.

La Capella del Roser ve registrada en las Visites de 1576 amb el nom de Capella de la Rosa. En Novembre de 1641 quedava fundat el Benifet en aquest altar pel Revd. Jacinto Mesquida en nom del Magnífic Francesc Garriga, Donzell, i Joana Julià Garriga. El retaule se trobava començat.

L'any 1806 començaren les obres del nou retaule del Roser. Fou l'escultor Mestre Antoni

Durant el pontificat gloriós del Bisbe Vich i Manrique, segons apar en la visita pastoral de 1598, ens trobam amb el primer projecte de reforma de l'església parroquial. Sa Il·lustríssima, considerant que l'església parroquial de Sant Joan era «una iglesia chica» i la «multitud gran», manava l'edificació de «una nau més», recomanant als jurats de la vila «tota la diligència possible» per tal que cada habitador contribuís «cada un segons la possibilitat» en ajudar a la nova fàbrica.

Les visites de 1568 a 1572 recorden la construcció del campanar, el qual en 1579 encara no estava llest. El seus fonaments s'havien inutilitzat, i era ordenat per sa Il·lustríssima «dins mig any fos enllestit». Així i tot, a l'any 1587 la torre no estava acabada. Fou acabada modernament, en 1865.

Del primer engrandiment del temple parroquial resultaven dues capelles noves. I per això, en la visita de 1664, trobam la capella de Sant Joan, «després de Sant Cayetano», ara del Carme; i en la visita de 1674 la capella de Sant Sebastià, ara de Sant Josep.²

Llabrés, i un dels pintors (el de la Coronació) un Cartoixà de Valldemossa.

En aquesta Capella, entre altres altars, hi havia l'altar del Sant Crist, que en la Visita de 1724, se deia: altar de Sant Vicens Ferrer.

La imatge del Sant Crist de Sant Joan data de 1643. L'any 1943, doncs, es complirà el 300 aniversari d'un culte mai interromput.

La Capella de Santa Anna apareix en les Visites de 1581 i 1576.

Es la que avui està dedicada a la «Puríssima». L'any 1862 encara se diu de Santa Anna. Tingué Confraria (1627). En la Visita de 1779 se diu Capella de la Sagrada Família.

Des de 1890 està destinada a la Immaculada. Pagà les despeses de l'altar l'honor Sebastià Oliver Font.

La Capella de l'Assumpció de la Verge (Visita de 1581), en la Visita de 1588, s'anomenava Capella de la «Purificació» de la Verge. Des de 1890, dedicada a Santa Catalina Thomassa.

La Capella de Sant Antoni apareix en els registres més antics (Visita de 1581). L'any 1608 s'anomenava també de Sant Sebastià. L'any 1600 se féu el retaule nou, pagat per la Senyora Tugores Sala de Solanda.

² En la visita de 1664 trobam la Capella de Sant Joan, la qual se diu de Sant Caietà des de 1715 a 1890. Des d'aquesta darrera data la trobam dedicada a la Verge del Carme.

La Capella de Sant Sebastià ve datada en 1674. Se'n diu de Nostra Senyora de la Concepció en la visita de 1693, i de Sant Josep en la visita de 1738.

Dia 27 d'abril de 1647 l'obrer Cristòfol Fiol (de l'Obreria de St. Josep) pagà a mestre Pere Pinya escultor, dues figures (una del gloriós

Fa 170 anys, però, caríssims germans, que el benemèrit rector doctor Salvador Mas, amb un zel i una activitat mai prou elogiada, se manifestà un gran propulsor de l'engrandiment del temple. Per realitzar els seus anhels i posar a terme els seus plans, començà una propaganda poques vegades vista. El doctor Mas no somia més que donatius per a la fàbrica de l'església parroquial, i les seves iniciatives, molts de cops vertaderament puerils, no deixen de tenir una gran eficàcia. Començà per anomenar el Cobrador dels donatius per a la Obra, i els Jurats, els rics homes, els pobres treballadors i les Obreries totes, anaven abocant tots els possibles per a les despeses d'una pedra, dues pedres, tres pedres... que més tard donaran un trono, dos tronons, tres tronons... en el Regne del Cel.

Curioses i ben significatives són les dades de referència: «20 lliures i 5 sous per una alaja de Sant Antoni», l'ofrenant ho aportarà a la fàbrica del temple. «Item 20 sous, la llimosna d'un sermó del P. Mestre Mateu Font, O. P.». Miquel Mora notari de Porreres cedirà els honoraris del testament del Rector «11 lliures i 6 sous, a més, si surt victoriós»; aquest és el contingut d'una prometença. Deixes en testament i el dret de sepultura dins l'església «1762 a 1768» fins que el rector ho cregui convenient, és la manera d'engrossir la variada i estimulant subscripció popular a favor de les obres de l'església.

Tot aquest entusiasme responia a una gran floració de la vida parroquial. La pietosa i exemplar Comunitat de Preveres per una part, «amb Bosser, Archiver, Primetxers, Organista, Procurador i Cantador»; les tradicionals confraries «del Roser, de les Ànimes i de Sant Antoni» per l'altra, més les Obreries,³ el Cate-

(Continuarà)

Sant Josep i l'altra de Nostra Senyora de Concepció).

En el segle XVIII aquesta Capella s'anomenava la Capella del Beat Ramon Llull; en el seu altar fundà el Benifet del Beat l'honorable Pere Antoni Roig per devés el novembre de 1761.

³ Les Obreries i les Confraries celebraven els seus novenaris i les seves festes (especialment les novenes de les Ànimes, Concepció i Sant Antoni, i les festes del Roser) amb sonadors, xeremiers i bailadors.

Continuació de les obres

Es cosa sabuda que quan una església és un poc important, mai, o casi mai, se veu acabada.

L'any 1520 ja tengué Sineu l'església nova. Però aquella església, ¿quedà completament llesta? No, ni d'un bon tros. Encara li faltaven capelles a fer y retaules y la sacristia y el chor y el campanar; y en aquests y altres treballs de perfecció s'hi passaren anys y més anys.

El campanar, del qual val la pena que se'n parli apostat, se començà a fer l'any 1549.

La sacristia no se féu fins a l'any 1565. Per ella se prengué un trast del corral d'En Toni Costa, que costà 4 lliures y 8 sous.¹ L'obra, de la qual havia d'esser administrador l'honorable Bernardí Antich,² a la fi se féu per escarada, acordant el Consell que l'havien de veure dos mestres de Ciutat per corregir els defectes, si en tenia.³ S'entrava a la sacristia per un portal que donava a l'absis, a la part de l'Evangeli; però després, entre 1728 y 1739,⁴ se posà en aquest lloc un retaule, el de Sant Joaquin, y se féu el portal de la sacristia dins la capella de la part de l'Evangeli, immediata a l'absis, que aleshores era la capella de Sant Joan Evangelista.

El chor se va fer l'any 1615, contribuint amb 15 lliures el Reverend comú de Beneficiats.⁵

Després de l'any 1520, idò, se seguí fent feina a l'església. Se continuaren els forns de calç —al manco se'n va fer un l'any 1568⁶—, se continuà traient pedra de la Torre y de la Ritxola y portant-ne de Petra, de Santa Margalida, de Lluchmajor y de Porreres,⁷ y se continuà treballant, encara que no amb la mateixa frissor d'abans. En el Consell de dia 10 de Maig de 1592 se preguntà si s'havia de seguir l'obra de l'església, en la qual «el mestre pren vint sous quiscun dia», y se determinà que «atès que are ve el segar, que cessa l'obra fins després del segar».⁸

Els càrrecs d'Obrer y Clavari de l'Església arribaren a esser de la major importància. Durant molt de temps s'exerciren per un any, y les persones que ocupaven tals càrrecs eren designades «a sac y a sort»⁹ en el mateix acte y amb la mateixa solemnidad que eren designades les persones que havien d'esser jurats, consellers, taxadors, clavaris de la vila, oïdors de comptes, mostassafs y consellers de la Ciutat. En les festes principals seien en el mateix banc de les autoritats del poble.¹⁰

Se va anar reglamentant la manera de contribuir a pagar els gastos. La contribució a l'Església ja no era d'iniciativa particular, sinó que venia determinada per les autoritats. El Consell acordava anualment els *talls* o *setmanes* que s'havien de recaudar. Per l'any 1586 acordà 21 talls o setmanes,¹¹ per l'any 1587 n'acordaren 13¹² y per l'any 1588 n'acordaren 16.¹³ L'any 1587 un tall representà 50 lliures y 18 sous; y els 13 talls acordats per tot el mateix any representaren 173 lliures y 14 sous.¹⁴ El Clavari recollia aquests diners de tots els contribuents del poble quan ho acordava el Consell. Així, per exemple, dia 12 de Juny de 1612 el jurat de mà major, mossèn Jordi Font, digué en junta als altres jurats y consellers: «Molt honorable y savi consell: Sapien Vosses Mercès, com tenim necessitat de diners per l'obra de l'Església». Els reunits deliberaren y la determinació o acord fou: «Que corri un tall».¹⁵ Després de l'acord del Consell, el Clavari procedia a fer la recaudació del tall o talls que fossen, guanyant per la feina un tant sobre lo que recaudava. An En Joan Guiscafre l'autorisaren per poder-se retenir, com a salari, un sou per cada lliura.¹⁶

Al principi tothom contribuïa als talls amb una quota igual; però després, amb més justícia, les quotes foren proporcionades a les fortunes: el ric pagava com a ric, y el pobre com a pobre.¹⁷

També al principi hi havia els *francs*; és a dir, persones que estaven exceptuades de pagar les talles de la vila. Tals eren, per exemple, els *homos de bé*, que eren aquells qui tenien béns en el poble y vivien fora, els eclesiàstics y aquells als quals les autoritats declaraven exents, com és ara el manxador de l'orgue, el metge que visitava gratuïtament els pobres, o algú que per altre vent beneficiava la vila.¹⁸ Però després, per una provisió de l'Oficial del Sr. Bisbe, que provocaren els jurats de Sineu, s'aboliren els francs en tot lo que feia relació a l'Església;¹⁹ y així el nostre temple parroquial s'anà duent a bon terme amb l'ajuda y cooperació de tots els sineuers.

Entre els nostros antepassats no se coneixia el tipo de sineuer que no estimàs la primera església de la nostra Parròquia. És que ells, a més de sebre com a cristians lo que és y representa aquesta església, l'havien aixecada amb els seus sacrificis.

11 A. M. «Sentències», fol 139.

12 Id. id., fol 166.

13 Id. id., fol 171.

14 Id. id., fol 166.

15 Id. «Determinacions», fol 34.

16 A. M. «Determinacions» 1583, fol 262.

17 A. M. «Determinacions», Actes del Consell dels mesos d'Octubre de 1572 y 1573.

18 En el Consell de dia 2 de Setembre de 1684 s'acordà que los doctors en medicina paguin totes les talles, tant de la vila com de l'obra (A. M. «Determinacions», fol 62).

19 A. M. Determinacions 1582, fol 25.

1 A. M. «Sentències», fol 24.

2 A. M. «Determinacions», fol 15.

3 A. M. «Determinacions», fol 7.

4 Id. id. 1728, fol 207.—A. E. «Visites».

5 A. P. «Determinacions», fol 16.

6 A. M. «Clavaria», fol 30.

7 A. M. «Sentències» 1586, fol 129.—«Clavaria» 1611, fol 9.

8 A. M. «Determinacions», fol 146.

9 Id. id., fol 186.

10 Id. id., fol 186.